

РПЦ, з них священників – 204, у сільській місцевості – 195, дияконів – 5 (3 – у сільській місцевості), 9 послушників (7 – у сільській місцевості), ченців і дияконів у віці до 40 років – 42; протягом 1961 р. зі священницького сану вибуло 46 осіб [3, с. 681, 686, 691]; Станом на 1 січня 1961 р. у Вінницькій області було офіційно зареєстровано: 18 римо-католицьких громад, 13 – старообрядців, 65-євангельських християн-баптистів, 24 – адвентистів сьомого дня, 3 – іудейські (разом - 123) [2, с. 389].

Висновки. Загалом, офіційна радянська статистика не відображає повноту картини релігійно-церковного життя протягом 1950-1960-х рр., особливо що стосується регіонального виміру. Оскільки чимало людей змушені були приховувати свої релігійні переконання та намагалися провадити релігійну діяльність в умовах нелегального існування, то формування повноти палітри та специфіки релігійно-церковної інфраструктури у зазначений період на сьогодні вимагає застосування інших методологічних підходів, аніж вивчення виключно статистичних даних та офіційних радянських документів. Пропонуємо зосередитися на методах усної історії та вивченні краєзнавчих матеріалів.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Баран В. Україна 1950-1960-х рр.: еволюція тоталітарної системи. Київ: Інститут українознавства, 1996. 448 с.
2. Бондарчук П., Даниленко В. Церква та релігія в повсякденному житті громадян. Соціальні трансформації в Україні: пізній сталінізм і хрущовська доба: Колективна монографія. Відповідальний редактор В.М. Даниленко; редактор-упорядник Н.О. Лаас. Київ: Інститут історії України НАН України, 2015. с. 343.
3. Войналович В.А. Партиїно-державна політика щодо релігії та релігійних інституцій в Україні 1940—1960-х років: політологічний дискурс. Київ: Світогляд, 2005. 741 с.
4. Романюк І., Зінько Ю. Ставлення держави до церкви на селі в 50-х – середині 60-х рр. ХХ ст. Стаття // Україна ХХ століття: Культура, ідеологія, політика. Випуск 15. Частина 2. К., НАН України, Інститут історії. 2009. С. 261 – 275.
5. Зінько Ю.А., Зінько І.Ю. Антирелігійна кампанія радянської влади на Шаргородщині в другій половині 1940-х – середині 1960-х рр. Перша Шаргородська наукова історико-краєзнавча конференція. Матеріали конференції. 17-18 жовтня 2014 р. Вінниця: ПП Балюк І.Б., 2014. С. 239 – 242.

Вікторія Хотинська

Магістр I курсу історичного факультету
Житомирського державного університету
імені Івана Франка

РОЛЬ УГКЦ В КОНСОЛІДАЦІЇ НАЦІЇ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ 2014-2024 РР.: КАПЕЛАНСТВО ТА ВОЛОНТЕРСЬКИЙ РУХ

Анотація: У статті досліджено процес формування військового капеланства в період незалежності України як одного з ключових аспектів співробітництва між державою та релігійними установами в країні. Особливу

увагу приділено сучасному стану військового душпастирства в контексті діяльності УГКЦ.

Ключові слова: УГКЦ, католик, капелан, капеланська діяльність, волонтерство, служба військового капеланства, католицькі церкви, волонтерський рух.

Abstract: *The article examines the process of formation of military chaplaincy during the period of independence of Ukraine as one of the key aspects of cooperation between the state and religious institutions in the country. Particular attention is paid to the current state of military pastoral care in the context of the activity of the UGCC.*

Key words: *UGCC, Catholic, chaplain, chaplain activity, volunteering, military chaplaincy service, Catholic churches, volunteer movement.*

У період війни та соціальної нестабільності в Україні значно зросла потреба у волонтерстві та капеланстві. Капелани грають важливу роль у підтримці духовно-патріотичного настрою військових та їхніх родин, а також у підтримці українського суспільства загалом. Зокрема, їхня присутність в зоні бойових дій та на звільнених територіях є необхідною для надання моральної та духовної підтримки українським військовослужбовцям і громадянам.

Після подій 2014 р. українське суспільство стало стикатися з дестабілізацією миру на сході країни. Це привело до активізації діяльності щодо дотримання основоположних прав і свобод людини, зокрема права на релігійну свободу. Безпосередньо актуалізувалося питання утворення капеланської служби у військових формуваннях України. Зокрема, у липні 2014 р. уряд видав розпорядження «Про службу військового духовенства (капеланську службу) у Збройних Силах, Національній гвардії та Державній прикордонній службі» [9].

Після початку війни з росією, капелани УГКЦ активно взялися за організацію патріотичних заходів, які об'єднують військових, волонтерів та громадян. Це включає в себе благодійні акції, патріотичні школи, та публічні заходи, спрямовані на підтримку українських військових та підвищення патріотизму серед населення. Такий взаємозв'язок між капеланством та волонтерством став важливим елементом українського опору в умовах військового конфлікту.

Метою дослідження є аналіз ролі Української Греко-Католицької Церкви, зокрема капеланства та волонтерського руху, в процесі консолідації української нації під час російсько-української війни з 2014-2024 рр.

Дослідження ролі капеланства та волонтерського руху в сучасній Україні перебуває на етапі активного формування. Історія досліджується у наукових колах лише частково через новизну проблеми, яка виникла з початком війни у 2014 р. Першими, хто звернув увагу на цю тему, стали журналісти, блогери та соціологи, саме через інтерв'ю з військовими душпастирями, священнослужителями, а також учасниками бойових дій.

Значну роль у дослідженні капеланства відіграли такі вчені, як С. Здіорук [4], Т.Калениченко [7], Р. Коханчук [7], Р. Небожук [11]. Вони досліджували історичний контекст капеланства на українських землях, міжнародний досвід капеланської служби, нормотворчі ініціативи у сфері капеланства в армії України та становлення цієї служби як важливого напрямку державної політики у сфері релігії. Проте, багато аспектів сучасного розвитку військового капеланства залишаються малодослідженими в українському релігієзнавстві, зокрема стосовно ролі капеланства в католицьких церквах в Україні та його впливу на волонтерські рухи та правові норми у цій сфері.

З моменту початку збройної агресії у 2014 році військове капеланство стало прикладом суспільної консолідації. Священники УГКЦ, отці Іван Гопко, Юрій

Лисишин, Любомир Яворський, Іван Гуня та багато інших вирушили до зони АТО як капелани-добровольці. За перші два роки бойових дій на сході України було проведено 395 ротацій священників УГКЦ. За перші два місяці 2017 року в зоні АТО діяли 152 греко-католицькі військові капелани. Багато священників відзначено високими нагородами (отець Андрій Зелінський, служивши в зоні АТО одним із перших, нагороджений орденом «Народний герой України») [8]. Греко-католицькі священники постійно служать у військових шпиталях та інших медичних закладах України. Функції військового капелана не обмежуються лише душпастирською опікою. Вони також включають соціально-благодійну діяльність, де капелан турбується про родини військових та полеглих, проводить просвітницьку роботу, спрямовану на здоровий спосіб життя та етику, і надає консультації командирів з питань релігійної ситуації в підрозділі, районі дислокації та під час виконання бойових завдань. Такий підхід відображає різноманітні аспекти роботи капелана, спрямовані на підтримку духовного та психологічного благополуччя військових та їхніх родин. Слід зазначити, що українські католицькі релігійні організації мають розвинену інституційну мережу, організовану структуру, здійснюють активну пастирську, місіонерську, просвітницьку та іншу суспільно корисну діяльність, особливо в умовах «гібридної» війни [12].

УГКЦ видає різноманітну друковану та цифрову продукцію, присвячену військовому капеланству, зокрема такі видання як молитовник «Молися і служи» (2013); «Соняхи. Духовність на час війни» (2015) від о. Андрія Зелінського [6]; «На ріках вавилонських. Кілька думок про повернення» (2016) також від о. Андрія Зелінського [5]; «Прагнення волі. Спогади військового капелана 2014-2015» (2018) від о. Ореста-Романа Сало [10]; часопис «Капелан» УГКЦ (2015-2017).

З огляду на пряме й опосередковане застосування збройної сили російською федерацією проти суверенітету і цілісності України у лютому 2022 р., Українська Греко-Католицька Церква робить все можливе, щоб належним чином послужити громаді. Наприклад, всі парафії у Києві функціонують, кожна з них перетворилася у бомбосховище або центр соціального служіння, де священнослужителі, а також віруючі опікуються людьми похилого віку та всіма, хто залишається в Києві та потребує особливого догляду чи допомоги.

Глава УГКЦ Святослав Шевчук постійно контактує з папою Римським Франциском. Наприклад в 2022 р. в Апостольському палаці у Ватикані передав йому уламок російської міни, яка у березні 2022 р. зруйнувала фасад храму УГКЦ в Ірпені. [2]. Блаженніший Святослав постійно передає список документів на військовополонених, бо постійно чує від людей: «Допоможіть!». За його словами, Папа Франциск дуже інтенсивно задіяний до всіх можливих каналів звільнення українських полонених [3].

29 листопада 2023 р. відбулася важлива онлайн-зустріч військових капеланів з Блаженнішим Святославом, Отцем і Главою УГКЦ. Під час цієї зустрічі Предстоятель підкреслив неабияке значення місії, яку виконують сьогодні наші капелани в українському війську, і висловив їм щирі слова вдячності. Далі учасники заходу провели день духовної віднови під керівництвом владики Максима Рябухи, єпископа-помічника Донецького екзархату УГКЦ. У третій день конференції відбувся тренінг на тему «Засади духовної стійкості».

На цій зустрічі було також обговорено питання розвитку інноваційних підходів у діяльності військових капеланів, в тому числі використання сучасних комунікаційних технологій для покращення спілкування з військовослужбовцями та надання їм підтримки у складних ситуаціях. Також було звернуто увагу на важливість психологічної підготовки капеланів для роботи з особами, які пережили травматичні події під час військових дій [1].

Станом на 8 лютого 2024 р. у Військовому інституті Київського національного університету імені Тараса Шевченка розпочалося навчання п'ятого набору курсів підвищення кваліфікації з питань військового капеланства Збройних Сил України. У сучасних умовах це є важливим кроком у забезпеченні належного духовного супроводу для військовослужбовців, оскільки це дозволяє капеланам отримати актуальні знання та навички для ефективної роботи у військовому середовищі. Такі навчальні ініціативи сприяють підвищенню професіоналізму військових душпастирів та покращують якість надання духовної підтримки збройних формувань України [13].

Таким чином, Українська Греко-Католицька Церква відіграє важливу роль у повноцінному розвитку волонтерства та капеланства протягом періоду 2014–2024 років, що сприяє консолідації нації в умовах війни. Через активну участь у допомозі військовим та цивільним структурам УГКЦ сприяє формуванню громадянського суспільства та підтримує духовність нації. Її програми підтримки воїнів та їх сімей, а також плідна співпраця з волонтерськими організаціями та армійськими капеланами створюють позитивне середовище для самовдосконалення та допомоги українським громадянам у складний період війни.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Відбувся Всеукраїнський з'їзд військових капеланів УГКЦ. Вже 17-й - Івано-Франківська Архієпархія УГКЦ. *Івано-Франківська Архієпархія УГКЦ*. URL: <https://ugccif.org.ua/vidbuvsia-vseukrainskyj-z-izd-vijskovykh-kapelaniv-uhkts-vzhe-17-j/> (дата звернення: 01.12.2023).
2. Глава УГКЦ подарував папі Римському фрагмент російської міни після його заяви про «російський гуманізм». *Радіо Свобода*. URL: <http://surl.li/enprob> (дата звернення: 07.11.2022).
3. Глава УГКЦ щомісяця передає Папі Римському списки з військовополоненими. *Українська Греко-Католицька Церква*. URL: <https://ugcc.ua/data/glava-ugkts-shchomisyatsya-peredaє-papі-rymskomu-spysky-z-viyskovopolonenyh-1933/> (дата звернення: 23.01.2023).
4. Здіорук С. І., Яремчук В. Д. Духовно гуманітарні аспекти стратегії розвитку військових формувань України. Київ : НІСД. 1995. С. 14–17.
5. Зелінський А. На ріках вавилонських. Кілька думок про повернення. Львів : Свічадо, 2016. 96 с.
6. Зелінський А. Соняхи. Духовність на час війни. Львів : Вид-во Старого Лева, 2015. 128 с.
7. Калініченко Т., Коханчук Р. Бути поруч. Основи військового капеланства для військових та волонтерів. Київ : Київське Богоявленське Ставропігійне Братство, 2016. 43 с.
8. Капелани УГКЦ у зоні АТО. *Капеланство*. URL: <http://kapelanstvo.org.ua/category/novyny/kapelany-ugkts-vzoniato/page/14/> (дата звернення: 06.07.2021).
9. Про службу військового духовенства (капеланську службу) у Збройних Силах, Національній гвардії, Державній спеціальній службі транспорту та Державній прикордонній службі : Розпорядж. Каб. Міністрів України від 02.07.2014 р. № 677-р : станом на 14 груд. 2016 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/677-2014-p#Text>
10. Сало О.-Р. Прагнення волі. Спогади військового капелана 2014-2015. Львів : Артос, 2018. 476 с.

11. Священик Роман Небожук: Не влада надає сенс Божим заповідям, а Божа істина, моральність надає справжнього сенсу владі». *Релігія в Україні*. URL: <https://www.religion.in.ua/main/interview/43956-svyashhenik-roman-nebozhuk-ne-vlada-nadaye-sens-bozhim-zapovidyam-a-bozha-istina-moralnist-nadaye-spravzhnogo-sensu-vladi.html> (дата звернення: 03.07.2019).
12. Специфіка розвитку сучасного соціально-гуманітарного середовища: кол. моногр. / Березовська-Чміль О. Б., Кучин С. П., Чернишова Т. О. та ін. Харків : Новий курс, 2021. 124 с.
13. У Києві розпочалось навчання п'ятого набору курсів підвищення кваліфікації військових капеланів. *Департамент Військового Капеланства патріаршої курії УГКЦ*. URL: <https://www.kapelanstvo.ugcc.ua/u-kyievi-rozpochalos-navchannia-p-iatoho-naboru-kursiv-pidvyshchennia-kvalifikatsii-viyskovykh-kapelaniv/> (дата звернення: 08.02.2024).

Артур Прилюк

учень 10 - А класу
Обласного наукового ліцею-інтернату
КЗВО «Барський гуманітарно-педагогічний
коледж імені Михайла Грушевського»
Наукове ліцейське товариство «Перспектива»

ДИНАМІКА ЕТНОГРАФІЧНОЇ МАПИ СХІДНОЇ УКРАЇНИ

Анотація: У дослідженні висвітлено історичні та соціокультурні події, які вплинули на формування етнічної мапи регіону; проаналізовано вплив політичних і історичних факторів на етнічні спільноти.

Аналіз етнічного складу та проблем Сходу України не лише допоміг виявити та описати наявні виклики, але й розкрити їхні корені та взаємозв'язки з історичним і політичним контекстом; виявити глибинні проблеми, з якими стикається східна частина України в сучасному політичному та соціокультурному контексті.

З'ясовано, що російська пропаганда, використовуючи різні інструменти, упродовжувала загарбницьку політику на цих територіях століттями, що призвело до втрати ідентичності та фізичного знищення місцевого населення. Результати дослідження культурних та історичних аспектів свідчать про різноманітність етнічних груп на Сході України та підкреслюють необхідність уваги до цього регіону для збереження та відновлення культурної спадщини.

Ключові слова: етнографія, етнічні (національні) групи та етноси, українці, кримські татари, росіяни, Східна Україна, Донеччина і Слобожанщина.

Abstract: The study highlights historical and sociocultural events that influenced the formation of the ethnic map of the region; the influence of political and historical factors on ethnic communities is analyzed.

The analysis of the ethnic composition and problems of Eastern Ukraine not only helped to identify and describe the existing challenges, but also to reveal their roots and relationships with the historical and political context; to reveal the deep problems facing the eastern part of Ukraine in the modern political and socio-cultural context.

It has been found that Russian propaganda, using various tools, implemented an aggressive policy in these territories for centuries, which led to the loss of identity and physical destruction of the local population. The results of the study of cultural and